

LM/rel

Moderne Teologi efter Sekulariseringen

Kompendium

Tekster hentet fra:

Religion og Kultur - en grundbog (Systime 2005) - **side 1-5**

Poulsen/ Schow-Madsen: Kristendom i nutid (Gyldendal 2000).- **side 6-8**

①

tinsk ord, som betyder 'af nåde'. Den gives altså af Gud gennem hans nåde (dvs. tilgivelse, jf. udtrykket *at benåde*). Denne pointe gælder i al kristendom, men betones særlig stærkt i protestantismen, som fx i den danske folkekirke.

Side om side med denne tanke finder man dog også tanken om, at mennesket selv medvirker til sin frelse ved at berede sig til at tage imod Guds nåde.

Frelese og dom

Bibelen rummer ikke en samlet lære om, hvad der sker med mennesket efter døden og ved verdens ende. Der er derfor i løbet af kristendommens historie udviklet forskellige teorier, som der i et vist omfang kan findes belæg for i Bibelen:

I folkelig opfattelse er det almindeligt at forestille sig, at man straks efter døden dømmes til frelse i himmelen eller fortabelse i helvede.

I den kirkelige, teologisk baserede, forkyndelse forestiller man sig, at mennesket efter døden befinder sig i en slags dvale, indtil alle mennesker skal genopstå til den endelige dom ved verdensforløbets afslutning. Dette er det nærmeste, man kommer en 'autoriseret' kristen lære om spørgsmålet.

Endelig udvikledes der i middelalderen en forestilling om *skærsilden* som en midlertidig mellemtilstand, hvor der finder en renselse sted, før man opnår den endelige frelse. Læren om skærsilden anvistes helt i protestantisk kristendom, men fastholdes i den katolske kirke.

Sekularisering og kristendom

I Europa efter oplysningstiden har der som omtalt fundet en omfattende sekularisering sted. Især det 19. århundredes videnskabelige landvindinger skulle få betydning for kristendomsforståelsen. Naturvidenskabens resultater satte spørgsmålstejn ved en bogstavelig forståelse af Bibelen. Fx gjorde Darwins udviklingsteori det vanskeligt at fastholde en bogstavelig læsning af skabelsesmyterne, lige som den naturvidenskabelige tankegang gjorde det vanskeligt at læse beretningerne om Jesu underer bogstaveligt. Samtidig medførte udviklingen inden for bl.a. historie- og tekstvidenskaberne, at man fik blik for, at også de bibelske tekster var et produkt af konkrete menneskers indsats på et bestemt historisk tidspunkt. Disse faktorer førte til en intens bibelkritik, dvs. en kritisk, historisk orienteret behandling af de bibelske skrifter. I det hele taget opstod der en intern kristen religionskritik, som har præget europæisk kristendom lige siden.

Vi skal her se på nogle enkelte markante eksempler på, hvordan denne moderne situation har præget kristendomsforståelsen.

fra:
RELIGION OG
KULTUR
- en grundbog
(Sykime 2005)

1

2

Kierkegaard og eksistensteologien

Den danske teolog og filosof Søren Kierkegaard (1813-1855) fik banebrydende betydning for europæisk tænkning. Han var på en måde en meget from kristen; og samtidig var han uhyre bevidst om, at det 19. århundredes videnskabelige og filosofiske udvikling satte helt nye betingelser for teologien og filosofien. Hvis kristendommen forkyn-der en sandhed, som er absolut, indså Kierkegaard, så kan den ikke være afhængig af historisk viden, som jo er af relativ karakter. Om det centrale i den kristne tro, troen på Jesus Kristus, siger Kierkegaard et sted: Hvis blot vi havde en *notits* om, at Gud havde vist sig i skikkelse af tømreren fra Nazaret, som blev korsfæstet og opstod fra de døde, så var det såmænd tilstrækkeligt. Vores tro bliver ikke større eller bedre af, at vi har en masse viden om Jesus. Tro er nemlig ikke det samme som erkendelse, men netop tillid til den paradoksale påstand, at Gud er blevet menneske.

Med den slags formuleringer baner Kierkegaard vejen for en ny-formulering af den kristne tro på moderne præmisser. Nu kan troen frigøres fra et krav om, at man skal kunne acceptere nogle bestemte antagelser om verdens indretning, beretninger om undere osv.

Bultmann og afmytologiseringen

Kierkegaards tænkning gav i det 20. århundrede inspiration til en hel filosofisk retning, eksistentialismen, som igen inspirerede den tids teologer, bl.a. den tyske teolog Rudolf Bultmann (1884-1976). Han lancerede i 1940'erne ideen om *afmytologisering* af Bibelen. Ordet afmytologisering er noget misvisende. Det betyder nemlig ikke, at man afskaffer Bibelens myter, men tværtimod at man erkender, at Bibelen udtrykker sig gennem myter. Kristendom går ikke ud på at overtage dette mytiske verdensbillede, men at fortolke myterne og tro på deres budskab, samtidig med at man fastholder nutidens naturvidenskabelige verdensbillede. Man kan ikke have elektrisk lys og radio, og samtidig tro på undere, siger Bultmann. Man skal altså hverken tage Bibelens myter bogstaveligt eller afvise dem, men fortolke dem med henblik på, hvad de har at sige om det moderne menneskes eksistens.

Bultmann finder det derfor principielt uinteressant, om Bibelens beretninger er historisk korrekte. Men han er en engageret kristen, som mener, at Det Nye Testaments forkyndelse af den centrale myte om Jesu opstandelse har et afgørende budskab til alle mennesker.

Bultmann ser den menneskelige tilværelse i lyset af den eksistentia-
listiske filosofi, hans kristendomsforståelse betegnes derfor også som en
eksistensteologi. Bultmanns afmytologiseringslære har haft dybtgående ind-
flydelse på protestantisk teologi. Hans tanker ligger som selvfølgelige forud-
sætninger bag den kristne forkyndelse hos mange folkekirkepræster.

Professoren: I 1952 holdt jeg foredrag om "det økonomiske afkast" i forbindelse med den store debat om Lindhard. Det var i den forbindelse, at jeg sagde: "Den krisen vil give os nogle andre drømme, end vi har haft troen på i disse år. Men fremtiden vil være anderledes, og vi må tænke på, hvordan den er ikke blot en drøm, men en dommedagsdrøm. Debat om domshistorie og tradition var præget af denne debat."

Præsten
I 2003 u
tror ikke
eller evig
bl.a.: ”J
der i der
fungerer
under o
voldsom
stor Gro
var spør
indhold
sagen p
ligheder
både tro
indgik i
af Rosk
Deb
viser ty
vide ra
ger ogs
at man
der ing
i kriste

2

Professoren, som afskaffede det evige liv

I 1952 holdt præsten og teologiprofessoren P.G. Lindhardt et foredrag om "det evige liv", som vakte opsigt i medierne. Professoren havde afskaffet det evige liv, stod der i aviserne, og det startede en voldsom debat om, hvorvidt det virkelig kunne være kristendom, professor Lindhardt forkyndte. I et senere interview forklarede han sig sådan her: "Den kristne tro er et håb til Gud, men den indeholder ikke løfter af nogen art om en fremtidig tilværelsesform. Alle forventninger derom er drømme, som må stå for ens egen regning. Jeg skal ikke berøve nogen troen på et liv efter døden, men blot sige, at evigt liv er nutid og ikke fremtid, og at fremtidsdrømme ikke er kristendom." Det Nye Testamente udtrykker sig altid i poetisk form, og "poesi er ikke løgn, men den er ikke håndgribelig." På spørgsmålet, om han da ikke troede på dommedag, svarede han: "Jo, hver dag er dommedag."

Debatten om det evige liv blev en kendt begivenhed i dansk kristendomshistorie. Den blev et tydeligt udtryk for sammenstødet mellem traditionel kristendomsopfattelse og en moderne fortolkning, som bl.a. var præget af Bultmanns afmytologiseringslære.

Præsten, som ikke troede på Gud

I 2003 udtalte sognepræst Thorkild Grosbøll i et avisinterview: "Jeg tror ikke på en skabende og opretholdende Gud, ikke på en opstandelse eller evigt liv. Den slags har aldrig sagt mig noget..." Han sagde også bl.a.: "Jeg tror ikke på Gud som forklaring på det hele. Der er *ingen*, der i deres almindelige liv opererer med et gudsopretholdt univers. Vi fungerer på naturvidenskabens præmisser." Interviewet, som blev bragt under overskriften: "Præsten tror ikke på Gud", vakte opsigt og førte til voldsom debat og til et langvarigt sagsforløb. I en lang periode var pastor Grosbøll suspenderet fra sit præsteembede. Det principielle i sagen var spørgsmålet, om Grosbøll virkelig tog afstand fra trosbekendelsens indhold, eller om han blot var en afmytologiseringsteolog, som satte sagen på spidsen og udtrykte sig temmelig unuanceret over for offentligheden. I andre sammenhænge erklærede han nemlig sin respekt for både trosbekendelse og Bibel. Det er et kirkehistorisk kuriosum, at det indgik i sagsbehandlingen, at Grosbøll blev underkastet et særligt tilsyn af Roskildes biskop Jan Lindhardt, en søn af P.G. Lindhardt.

Debatterne om P.G. Lindhardts og Thorkild Grosbølls udtalelser viser tydeligt, at der i den danske, sekulariserede sammenhæng er ret vide rammer for, hvordan kristendommen kan tolkes. Det understreger også, at det i en religionsfaglig sammenhæng er klogt at fastholde, at man ser på teksterne "udefra". Set fra en sådan udefra-synsvinkel er der ingen tvivl om, at for eksempel Grosbølls udtalelser bør betragtes i kristendommens kontekst. Han forholder sig jo til det sæt af tekster,

som foreligger i den kristne tradition. Om hans holdninger så er acceptable inden for folkekirken, er et indre kirkeligt anliggende, som man religionsfagligt ikke skal tage stilling til.

Menighedsrådsmedlemmet, som troede på reinkarnation

En anden folkekirkelig sag har en noget anden karakter. I 2005 afsagde højesteret dom i sagen om Steen Ribers' ret til at være medlem af folkekirken. Steen Ribers var fortaler for det synspunkt, at troen på reinkarnation var en del af kristendommen, og agiterede aktivt for dette synspunkt. Samtidig var han medlem af menighedsrådet i en kirke i København. Her blev han i 1994 ekskluderet af folkekirken af sin sognepræst og af Københavns biskop, som mente – lige som det helt overvejende flertal af præster og teologer – at reinkarnationslæren er uforenelig med kristendommen. Elleve år senere underkendte højesteret den afgørelse, som først var truffet af præst og biskop, og derefter af byretten og landsretten. Steen Ribers beholdt sit medlemskab af folkekirken.

Den teologi, som Ribers repræsenterede, var et udtryk for *synkretisme*, dvs. kombination af elementer fra forskellige religioner. Igen er det et kirkeligt anliggende at tage stilling til, hvad der trosmæssigt er acceptabelt. Religionsfagligt kan man neutralt analysere, hvori synkretismen består. Men denne sag er desuden religionspolitisk interessant, fordi den rejste en lang række spørgsmål om forholdet mellem kirke og stat i det moderne samfund.

I dette hovedafsnit ser vi til sidst på to helt andre måder at forholde sig til sekulariseringen på. Først den originale danske tænker K. E. Løgstrup og derefter en konservativ strømning i kirkelivet.

Løgstrups skabelsesteologi

Den danske teolog og filosof K.E. Løgstrup (1905-81) er stærkt optaget af, hvordan man kan fortolke kristendommens budskab på den moderne verdens betingelser. Han er enig med Bultmann i, at man ikke kan skrue tiden tilbage og kræve en bogstavelig tro på alt, hvad der står i Bibelen. Men han er kritisk over for den type kristendomsforståelse, som Kierkegaard og Bultmann repræsenterer. Han finder, at den bliver for abstrakt og for løsrevet fra den verden, vi faktisk lever i.

I stedet tager han udgangspunkt i en *tydning* (tolkning) af den foreliggende verden; både naturen, som omgiver os, og de menneskelige fænomener, vi oplever. Vi skal tage det alvorligt, når vi oplever, at naturen er en kilde til livskraft og glæde, at mennesker spontant viser hinanden tillid og barmhjertighed, og at selve livet er en gave, som vi ikke er herre over, mener Løgstrup. Sådanne iagttagelser tydes bedst i lyset af den kristne tanke om, at alt er skabt af Gud, og dermed er

grundlæ
kristne s
skabelses

Bultn
nævnt h
arbejder
larisered
strømni
videnska
om, at d
sandhed
er i dag

I forl
snarere i

Bibelfu

Bibelen
Bibelen
storie. I
opfatte l
sen af t
opfatte t
der imic
Bibelen
har func
telse, ha
kom til
af en bil
bogstave
Bibel
Guds or
mennes
kludere,
Og når
med his
opstår f
Bibe
gruppe

Frelse

Som afs
domsop
den kri

5

grundlæggende godt. Løgstrup fokuserer altså i særlig grad på den kristne skabelsestanke, hvorfor hans teologi også betegnes som en *skabelsesteologi*.

Bultmanns afmytologisering og Løgstrups skabelsesteologi er kun nævnt her som *eksempler* på, hvordan kristen teologi til stadighed arbejder med at fortolke kristendommens lære på det moderne sekulariserede samfunds betingelser. Fælles for dem – og for mange andre strømninger inden for moderne teologi – er, at man respekterer naturvidenskabens og historievidenskabens resultater og følgelig er bevidst om, at der må en fortolkning af Bibelen til for at gøre kristendommens sandhed gældende i vor tid. Sådanne moderne kristendomsopfattelser er i dag dominerende blandt folkekirkens præster og biskopper.

I forlængelse heraf skal nævnes en anden kristendomsopfattelse, som snarere må betragtes som en reaktion *mod* det moderne.

Bibelfundamentalisme

Bibelen har været læst på mange måder gennem kristendommens historie. I oldkirkens tid og i middelalderen var det helt almindeligt at opfatte Bibelens tekster symbolsk, men i takt med videnskabeliggørelsen af tænkningen efter renæssancen, blev man mere tilbøjelig til at opfatte tingene bogstaveligt. Med det 19. århundredes bibelkritik blev der imidlertid for alvor sat spørgsmålstegn ved muligheden for at læse Bibelen helt bogstaveligt. Mens mange teologer som beskrevet ovenfor har fundet bibelkritikken befriende for en moderne kristendomsopfattelse, har der også fundet en reaktion imod denne udvikling sted. Den kom til udtryk i begyndelsen af det 20. århundrede med etableringen af en bibelfundamentalistisk bevægelse (*fundamentalisme* betyder her bogstavelig forståelse af den hellige skrift).

Bibelfundamentalismen gør gældende, at Bibelen helt igennem er Guds ord. Når naturvidenskaberne har andre teorier om universets og menneskets oprindelse, end man kan læse i Bibelen, må man altså konkludere, at naturvidenskaberne tager fejl, mener fundamentalisterne. Og når man sammenholder Bibelens beretning om Jesu opstandelse med historikeres og biologers forsikringer om, at mennesker aldrig opstår fra de døde, må man erklære, at her er der netop sket et under.

Bibelfundamentalisterne udgør i dag en mindre, men markant, gruppe i den danske folkekirke.

~~Frelse og dom – igen~~

~~Som afslutning på den korte redegørelse for forskellige nutidige kristendomsopfattelser, skal vi give nogle eksempler på, at et vigtigt punkt i den kristne forkyndelse kan opfattes på vidt forskellige måder. Hvad~~

85 jo hedder, kommer kristendommens tydning af det før-kulturelle ved vor tilværelse til orde.

~~"Dagligt brød" – „umotiveret gode"~~

Den kristne forkyndelse siger, at den magt, vi møder i det færdige, før-kulturelle, det glædesskabende, forunderlige ved vort liv, som vi ikke skal skabe, ja, som vi ødelægger, når vi går i gang med at skabe, det er Gud faderen, *himlens og jordens skaber* (jf. *den første trosartikel*). Det færdige, før-kulturelle, det er det *skabte* ved vort liv, siger den kristne tydning – „den *paradisiske struktur*", som Bjørnvig sagde i sit digt. Den kristne tydning giver os en mulighed for at sætte „adresse" på den taknemmelighed, der er den nærliggende holdning over for det, at få noget skænket og opleve livet som kilde til livsmod og glæde. Det er *Gud faderen*, den Gud, der lovpriste i Det gamle Testamente, og som Jesus kaldte sin og vores „fader", vi kan rette en taknemmelighed mod. Gud får ligesom ansigt i den kristne tydning, så taknemmeligheden kan blive personlig. Det er den Gud, faderen, vi henvender os til i Fadervor, – i indeværende sammenhæng kommer især bønnen „giv os i dag vort daglige brød" ind i billedet. „*Det daglige brød*", det er netop et udtryk, der indeholder den kristne tydning af det glædelige, færdige, før-kulturelle ved vort liv. Magten bag det, at vi er til, og at verden og kosmos er til, det er Gud som faderen. Og vi har lov at se på hans skaberværk som form, som gave og glædeskilde, vi ikke selv skal skabe, men heller ikke et øjeblik kan undvære – det betyder „dagligt brød". Derfor siger Jesus i Bjergprædikenen, at vi skal elske vore fjender og dermed blive vor „himnenske faders børn; thi han lader sin sol stå op både over onde og gode og lader det regne både over retfærdige og uretfærdige" (Matt. 5,44-45). Kærlighed kommer af taknemmelighed – det ligger der i det lille „thi" – taknemmelighed for livet som „et *umotiveret gode*" (Knud Hansen).

12. K.E. Løgstrup: De suveræne livs- ytringer

Uddrag af bogen *Skabelse og tilintetgørelse*, 1978. Bogen indgår i firebindsværket „Metafysik". K.E. Løgstrup, 1905-81, teolog og filosof. Professor ved Aarhus Universitet.

Religiøs tydning af livsyttringerne. Ejendommeligt for livsyttringer som oprigtighed, medfølelse og

tillid er det, at de leder opmærksomheden væk fra dem selv og fra individet, hvis livsyttringer de er, for i stedet at lede opmærksomheden ud i individets tilværelse med andre mennesker og ved tingene. Af den grund bærer de livsyttringer vor tilværelse. Så langt det står til oprigtigheden ved den oprigtige ikke af, at han er oprigtig, uden i den situation hvor der er forbundet omkostninger med at være det. Under normale omstændigheder er han for optaget af at komme på det rene med, hvad sagen drejer sig om. Så langt det står til medfølelsen ved den medfølelse ikke af, at han er medfølelse, dertil er han for optaget af, hvad der skal til for at lette situationen for den, der er ilde stedt. Så langt det står til tilliden, ved den tillidsfulde ikke af, at han er tillidsfuld, der-til er han for optaget af, hvad der har bestand. Sammenfattende sagt, de pågældende livsyttringer leder for meget bort fra dem selv til, at personen er sig dem bevidst. Hvilket giver personens indsats fri. Optaget af hvad der skal til – for sammen at få sagen ud i dagens lys, for at lette situationen – ved personen ikke af livsyttringen. I den grad identificerer personen sig med livsyttringen, at han glemmer den, så han kan sætte hele sin indsats ind på, hvad livsyttringen vil have af ham.

Der er noget ubetinget ved livsyttringen, det er en anden ejendommelighed ved den. Lægger der sig en hensigt bag medfølelsen for at gøre den til middel for et eller andet formål, lige meget hvilket, er den på øjeblikket blevet uægte. Hjælpes den nødstedte, fordi alt for mange nødstedte risikerer at ryste samfundet i dets grundvold, er der ikke længere tale om medfølelse. Har man en hensigt med tilliden, er tilliden fingeret, ikke at regne for andet end mistillid.
[...]

Karakteristisk for livsyttringerne er endvidere en spontaneitet af en uforklarlig gennembrudskraft. I alt hvad vi tænker, føler og foretager os, lever vi, som allerede berørt, i en grundindbildning, der er lige så grotesk som den er selvfølgelig, nemlig at vi skylder os selv vor tilværelse. Vor magt til at være til er vor egen. Og det er ikke en indbildning, der fra tid til anden overmander os, men det er den vi trækker vejret med, åndelig talt.

Men når den indbildning er så fundamental som den er, skulle man tro, at den udvirkede sig i en forfalskning af hele vor tilværelse. Men det gør den ikke, og gjorde den det, ville menneske-

heden for længst være gået til grunde. Det besynderlige er, at på trods af og tværs igennem vor uudryddelige indbildning baner livsytringer sig vej, som der intet forfalskende er ved, oprigtighed, åbenhed, tillid, medfølelse. Så suveræne er de, at indbildningen ikke kan hindre dem i at bryde igennem. Samtidig er vi ansvarlige for, hvordan de forløber, for i deres forløb er vi identiske med dem, og de med os. Livsytringerne er også personlige. Som allerede nævnt, vor identitet får vi af, hvad vi ikke kan takke os selv for, livsytringerne erfares af os i deres dobbelthed, som anonyme og personlige.

Det forlanger en forklaring, og den religiøse forklaring er, at livsytringerne udspringer af den magt til at være til, som vi ikke selv er, men som er os nærmere end vi er os selv. Forklaringen er ikke vilkårlig, for vi gør den erfaring, at i samme nu vi lægger bånd på livsytringen for at gøre den til vor egen bedrift, destruerer og perverterer vi den. At vi ikke selv er magten til at være til ytrer sig derfor konkret nok. [...]

13. Johannes Sløk: Kritik af skabelsteologien

Uddrag af bogen *Teologiens elendighed*, 1979. Johannes Sløk, 1916-2001. Teolog og idehistoriker. Professor ved Aarhus Universitet.

[...]

Det skal blankt ud indrømmes de nyere skabelsteologer, at de i deres enkeltanalyser har været i stand til at fremlægge mange overraskende, oplysende og overbevisende resultater. Og det skulle være umiddelbart indlysende, at de har nemt ved at tolke Jesu forkyndelse ud fra denne teologiske grundanskuelse. Jesus er den, der levede, handlede og forkyndte ud fra de rene, dvs. ikke af mennesket fordærvede spontane livsytringer, i åbenhed, tilgivelse, medynk osv. Alt dette lader jeg uomtalt. Min protest retter sig ikke mod disse punkter, men mod det skabelsteologiske grundlag for dem.

Lad os først kaste et blik på den bærende teologiske grundpåstand. At Gud har skabt verden, fremgår af, at vi ikke har givet os selv livet og derfor må have fået det skænket, af Gud. Hvis den slutning skal forestille at være logisk tvungende, må man efter min mening protestere imod den. Dens forudsætning er, at der foreligger det,

man i logikken kalder en eksklusiv disjunktion¹: enten har vi givet os selv livet, eller også er det skænket os af Gud. Der gives ingen tredje mulighed. Det vil sige, at det ene led i disjunktionen nødvendigvis er falsk og det andet nødvendigvis sandt. Nu er det umiddelbart indlysende – ingen vil benægte det – at vi ikke har givet os selv livet. Ergo er det blevet os skænket af Gud.

Sådan kan man virkelig ikke argumentere. Man kan ikke som en selvfølge gå ud fra den udtalte forudsætning, at livet overhovedet skal bestemmes i gave-kategorier, som noget, nogen forærer til nogen. Man kan i poetiske og mytiske vendinger tale om, at livet er en gave, men sætningen udgiver sig ikke for at være poetisk eller mytisk, men for at være en logisk slutning. Og som sådan duer den ikke. Måske vil de nyere skabelsteologer forsvare sig med, at sætningen ikke er ment som en logisk tvingende slutning, men som noget andet, jeg véd ikke nøjagtigt hvad. I så fald er den imidlertid udformet som en tilsnigelse; den indbilder læseren eller suggererer ham til den tro, at han her står over for et logisk ræsonnement. Og man må derfor insistere på, at der er sket en forveksling; man har behandlet en løs disjunktion, som om den var eksklusiv. Det vil sige: man har forsøgt at bibringe læseren det indtryk, at der ikke var andre muligheder end de to nævnte. Men det er der. Livet kunne jo også betragtes som et foreliggende faktum, der aldeles ikke var nogen gave, som nogen havde foræret til nogen. Ganske som rosen uden for mit vindue ikke på nogen for mig forstandig vis kan kaldes en gave. Den er et faktum, denne rose, jeg har selv købt og plantet den, og jeg er vældig glad for den. Men ingen skal få mig til at drage religiøse eller teologiske slutninger ud fra dens tilstedeværelse. Muligvis kunne jeg i et bevæget øjeblik og hvis jeg ellers var et poetisk gemyt prise den som Guds gave til mig. Men jeg ville have en klar forståelse for, at sådan noget var poesi og ikke teologi.

Det er med andre ord gave-kategorien, der er den første og fatale tilsnigelse. Af den følger alle de andre. I første række naturligvis den ontologiske² grundsætning, at Gud er kraften til at være i

1. Disjunktion: en af logikkens grundoperationer repræsenteret ved udtrykket „enten-eller“ (i modsætning til konjunktion: „både-og“)
2. Ontologi: læren om *det værende*; om tilværelsens mest grundlæggende principper

alt det, der er. Sætningen er vigtig for de nyere skabelsesteologer, for det er gennem den, de forsøger at restituere en religiøs ontologi, der hævdes at være alle andre – ikke-religiøse – ontologier overlegen, og det er umiddelbart indlysende, hvorledes den netop afledes af gave-kategorien. Efter mine begreber kan sætningen imidlertid ikke accepteres som andet end en påstand ud i luften og med den åbenlyse hensigt igen at gøre det vederhæftigt at tale om Gud. [...]

14. Johannes Sløk: Verden

Uddrag af bogen *Den kristne forkyndelse*, 1983. Johannes Sløk: se tekst 13.

En myte grundlægger en orden ved at udsige den, og den kristne-bibelske skabelsesmyte grundlægger verden som noget ganske bestemt ved at udsige sandheden om den, ikke – altså – den videnskabelige sandhed, heller ikke den filosofiske sandhed, men den i overgribende forstand normative. I myten fældes den absolutte og definitive værdidom om verdens yderste forfatning. Den udsiger nemlig om verden, at den er god, og det er denne udsigelse, der er mytens eneste legitime forretning. Det gælder i den eksklusive forstand, at selve påstanden „verden er skabt af Gud“ er identisk med denne anden påstand „verden er definitivt god“. Det lægger myten selv ikke skjul på, thi det hedder i den, ved hver ny skabelsesakt: „Og Gud så, at det var godt“, og til slut i en opsummering: „Og Gud så alt, hvad han havde gjort, og se, det var såre godt.“

Dermed er i grunden alt sagt. Men det kræver unægteligt nogle nøjere forklaringer at få bragt for dagen, hvad det præcist betyder. Det afgørende moment er at forstå, hvad der i denne sammenhæng menes med ordet „god“ – og hvad der altså ikke menes. Man kan både i videnskabelig og filosofisk forstand være godt tilfreds med verden og i den anledning hævde, at den er god. Der er ræson i verden, den lader sig udforske, man kan blive helt godt bekendt med den; den er gennemtrængt af den tidligere omtalte kosmiske fornuft. Derfor kan man også benytte sig af verden, gribe ind i den, lave den om efter forgodtbefindende; eller man kan beundre den, blive betaget af den, i hvert fald i udvalgte detaljer – himlens stjerner, sneklædte alpebender stille skov...

ning, livsudfoldelse og følelse kan man være i bedste overensstemmelse med verden. Og i kraft af konstaterer man da, at den er god.

Det er imidlertid aldeles ikke det, myten om den af Gud skabte verden udsiger. I så fald vil det være en meget selvfølgelig udsigelse, derf. tillige overflødig, for hvad nytte er en myte ti der kun siger det selvfølgelig? Og det myten faktisk siger er ingen selvfølge. Det kan man eksempelvis se deraf, at der findes myter, der siger noget helt andet – og som derfor er fundament for en ganske anden kultur.

Det eksistentielt afgørende er, at mennesket kan leve beroliget i sin verden. Det kan lade ængstelse fare. Det behøver ikke spejle mistroisk ud i verden for at aflure, om den eventuelt skulle være en fælde, eller der skulle være skjult en ondskabsfuldhed et eller andet sted, eller det hele måske kun skulle være en drøm. Verden er skabt, den er skabt af den gode Gud og givet mennesket som et godt og sikkert sted at være. Mennesket og verden er i forståelse med hinanden, og mennesket kan snildt indrette sig som herre i huset og – som det hedder – gøre sig jorden underdanig.

Måske følger vi, at alt dette er trivialiteter. Selvfølgelig kan vi stole på verden, for vi er jo selv udsprunget af den. Verden er ikke blot et sted, hvor vi befinder os, men vi er født ud af den, vokset op i den; verden er vor hjemstavn. Den idé, at verden eventuelt kunne være en illusion eller en ondskabsfuldhed eller en frygtelig valplads er dog for bizar. Synes vi. Men det synes vi kun, fordi vi resolut har taget stæde i myten – selv om vi måske for længst har glemt alt om myter.

15. Luther om 1. trosartikel

Uddrag af *Den store Katekismus*, 1529, her gengivet efter Leif Granes oversættelse fra 1976. En katekismus er en lærebog i kristendommens grundsetninger. Martin Luther, 1483-1546. Tysk teolog og reformator. Ophavsmanden til den lutherske kirke, som Den danske Folkekirke er en del af.

[...] Hvad betyder det nu eller hvad ...